

הלכות יום טוב סימן תקכו

תקכו דיני ערוב תבשילין, ובו כ"ד סעיפים:

א (א) יום-טוב שחל להיות בערב-שבת, לא יבשל בתהלה לצורך שבת במקרה בפני עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום-טוב, ואם הותר הותר לשבת; (ג) *ועל-ידי ערוב, מבשל בתהלה לשבת. (פרוש ענין הערוב הוא, שיבשל ויאפה מיום-טוב לשבת עם מה שבישל ואפה כבר מערב יום-טוב לשם שבת, ותמצא שלא התחיל מלאכה ביום-טוב אלא אחר אהבה). הגה ומתיר להניח ערוב זה (ד) אפילו

א משנה בקצה סיו
ב משמעות השנה,
ביתרונה

באר הגולה

ואין כאן כבוד הכריות לא של חיים ולא של מהים, ואסור אף ביום-טוב שני ואפילו על-ידי עממין שהרי הוא נבילה, ולא עדיף מן בן שמונה חי. ומסים: ומיהו כי אשתיה, אי נמי שקא ישתתא, מטלטלין לה מהין גרף של רעי. ואינו יודע אם הפרה קבורתו והדבר רופף כדרי, אלא שבהבדל העתקתו והפרה, עד כאן לשונו; ולכאורה צנח, דבין דכלאו הכי משלט, מפר בספן לקבוח, וצריך ציון. ועין לעיל סימן שיא"ט (ו) וכתבתי-אדם כלל קע סעיף 64: * ועל-ידי ערוב וכו'. עין משנה ברורה מה שכתבתי והאסור רק מדברי סופרים משום סכרא והואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני הערוב, כן כתב הפג"א אברהם בשם הר"ן, והוא פדעה רבה בגמרא פסחים דף מו, וכן הוא במלחמותו בקיצה נוכחגן-אברהם כסב בשם הטאור, ובהקדמה-משה הוציר עליו הבקעת הטאור כתב כן רק לדעת הר"ן אבל המלחמות סובר כן. וכן הוא דעת התוספות בערבין ל"ח בתרין קמא. דמטעם זה מהר לאפס ולבשל ולא הושיעין להקנה האסור מדאורייתא⁹, ובקמ"ס דלא שפך סכרא והואיל כגון סמוך לחשכה, כתבו התוספות בפסחים דף מו דאסור מדאורייתא, והעתיק דבריהם גם בהדושי הרשב"א בביצה, וכן הביא הפג"א אברהם בשם הרד"ק דסמוך לחשכה אסור דלא שפך והואיל ולא מהני ערוב, וכן הוא בהגהות ממנוי ובסמ"ג, שדעת כל רבותינו התקפתיים דמלאכות שבת אין נעשין ביום-טוב ורק מטעם והואיל שרי, ומפילא שפעיין דתיבא דלא שפך והואיל אסור מדאורייתא. ולא לה פוסקים, אסור קלאכה וקנה אסור, ודבל קלאכה שפך קנה, וכן מבאר להקניא במלחמות. אכן דעת הרשב"א בערבין ל"ח נמה שכתבו התוספות בר"ש ביצה בסתמא, הוא רק ש"ט הרשב"א, וכן בסמ"ג השתיק זה רק פדעה חידו' דאסור הקנה לא שפך רק ערב תרש ולא במלאכה אפיה ובשול הוא מקור בעלמא, ולכן מהני הערוב, ואין שפך באלה אסור קנה ואם נימא טעם מלאכה, נראה דדעתו פדעה רב חסדא דמלאכת שבת נעשין ביום-טוב, וכן נראה גם דעת העטור, עין שם. וכן כתב המאירי להלך בין הכנה למלאכה, אכן פדעה והאסור מלאכה חזר רק מחמת והואיל, פדעה התוספות וסמ"ג ודמבין הפ"ל, ולדעתם קמיה לחשכה אסור, וכן כתבו האחרונים: הפג"א אברהם והקדמה והגר"ו, וכתבו דמשום זה נהגין להקדים להפלה ערבית ביום-טוב שחל בערב-שבת, וכן נראה מאלה רבה בשם לבוש. אמנם נמצא גם דעת ראשונים הפקלין בזה, וכן הטבו אפרים והמאור שפסקו קרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום-טוב מדאורייתא, ולדידהו אין חלוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשכה, וכן הנמב"ם, אף דפסק בזה דהעושה מלאכה ביום-טוב לחל אינו לוקה משום והואיל, מכל מקום לענין שבת פסס בספרה רב חסדא דאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום-טוב, וכן מדברי סופרים (אסור) פ"ד שלא נקלו גם ביום-טוב לחל ונמשע דסבירא לה דאף ביום-טוב לחל אף אינו לוקה מכל מקום אסורא דאורייתא איפא¹⁰, וכן משמע בלשונו עוד בתלכה ט בפרק א ובתלכה יג שם, עין שם, ובכך האריך בזה בתמדי-משה, וכן הבינו בדעתו ההגהות והסמ"ג, וכן הוא גם דעת הבית-יוסף בדעת הנמב"ם, וכן הוא פשוט דבריו וכן שכתב התמדי-משה, וחולק על הפג"א אברהם שהסיע דברי הנמב"ם לדעת אחרת, וכן בספר בית-מאיר האריך ומשיק דהנמב"ם קאי בש"ט רב חסדא, דצרכי שבת נעשין ביום-טוב מדאורייתא, דלא כמהרש"ל והג"א אברהם, ונעמו, משום דפשוטיות דברי רב אשי מורין כן, דקאמר 'פ"ד שיאמרו מיום-טוב לשבת אסור קל-וחמר לחל, אלקא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חסדא ולא משום והואיל'. נוכחין זה איתא בירושלמי פרק יום-טוב וזה לשונו: איתא תמי (בוא וראה), דבריהוה הוא אסור וערובייהי מבשילין מתירין: אמר רבי אבהו: בדין שיתא אפיין ובשילין מיום-

משנה ברורה לקבוח בשעה שאומרים פיוטים, ונמינו צשרה בני-אדם על-כל-פנים לקבוחתו, ואם הוא אדם חשוב שחייבים כלם ללוותו, וצריאווהו לאחר התפלה וילווהו עד בית-הקברות וצריחוהו שם, (עג) וילכו לאכל ואחר-כך יקברוהו¹¹. (עד) ומכל מקום אם הפל מוכן, דהינו הקבר והתכריכין, ואפשר לקבוח קדם אכילה בענין שלא יפגעו על-ידי-הנה משמחת יום-טוב, עדיף טפי לקבוח קדם אכילה, דבמדרש סמכו על קרא ד"לא תאכלו על הדם", שאסור לאכל סעודה קבוע קדם שנקבר המת¹²:

א (א) יום-טוב שחל להיות בערב-שבת, ואין נפקא-מנה בין יום-טוב ראשון (ב) בין יום-טוב שני של גליות, דאם חל יום-טוב שני בערב-שבת גם-כן אסור לבשל לשבת, אם לא על-ידי ערוב שיצרב מערב יום-טוב הראשון¹³: (ב) כמה קדרות ליום-טוב, ואם הותר, ונאפלו נותר (ג) קדרה שלמה בלה, בין שמתחלה השב שיצטרף ליום-טוב, ובלבד שלא יצרים בנה, ובמבאר בסעיף כד, עין שם. ועין בסעיף כג ובסימן תקג: (ג) *ועל-ידי ערוב, מבשל בתהלה. כתבו (ג) הפוסקים, דהמר הערוב הוא אף למאן דאמר דמלאכות שבת אין נעשין ביום-טוב מדאורייתא¹⁴, מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין כאן אלא אסור מדברי סופרים, דמדאורייתא אמרין: והואיל ואלו מקלעי אורחים נחוי לה ליום-טוב גופא, אם כן אין עושה אסור בנה, ורק מדברגן אסור, ובשכיל שבת שהוא שעת הדחק התיירו על-ידי ערוב¹⁵, שפחשב בנה פאלו כבר התחיל להכין מערב-יום-טוב לשבת ורק שגומר ביום-טוב, ודלקמה בהג"ה¹⁶, וכתבו (ד) האחרונים, דביום-טוב שחל להיות בערב-שבת זהר להקדים תכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו פעוד יום גדול¹⁷, דסמוך לחשכה בזמן דלא שפך שיצטרף לו ביום-טוב גופא, הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא וכן (ה) יש לזהר בהמאכלים שמשמין לשבת, שישמין בזמן שאפשר שיתבשלו שלישי בשול מבעוד יום¹⁸, וכתבו דמשמע זה (ו) נהגו להקדים תפלה ערבית בליל-שבת¹⁹ פשחל סמוך ליום-טוב, כדי שלא יתאחר מלאכה בשולו ביום-טוב עד סמוך לחשכה. ועין באור הלכה, דבשעת הדחק יש להקל ביום-טוב שני שחל בערב-שבת, אם נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום-טוב ראשון אפשר היש להקל בשעת הדחק, ולכתחלה בנדאי צריך לזהר בנה ובפרט ביום-טוב ראשון שהוא דאורייתא: (ד) אפלו ספק חשכה²⁰. זמן ספק חשכה נהבאר בסימן רסא, ומבאר שם, דכשנראין שלשה כוכבים בינזנים הוא נדאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים, דאם קבל עליו יום-טוב באמירת 'ברכו' טוב אין יכול לערב, דבקבלת יום-טוב נחשב הזמן ביום-טוב ונדאי: (ז) ונאק בקבלת 'ברכו' שהוא קבלת צבור, ואף אם הוא לא אמר 'ברכו', נגדר אחר הצבור, כמבאר בסימן רסג סעיף יב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפרוש, (ט) אפשר דלא מהני לענין זה ויכול

שער הציון

(עג) דעל-פי הדתק יש לומר, כיון שהתחילו בהוצאתו אין עוברים בנה על דברי המדרש ד"לא תאכלו על הדם", כמו שכתב הפג"א אברהם בסימן תקמג: (עד) חקמ"ד א"ם, ועין בבית-מאיר: (ב) פשוט, ודלקמן בסעיף כב: (ג) מוכח משעיף כד, בלבד שלא יצרים: (ג) דין ודמבין וסמ"ג ועוד הרבה פוסקים, וכן העתיקו האחרונים: (ד) מנא-אברהם ותמדי-ט"ש והגר"ו: (ה) פרי-מגדים: (ו) וכן נראה מאלה רבה שהעתיק מטובשו: (ו) מנא-אברהם ואלה רבה ושי"א, דלא גטיי: (ז) כן נתבאר לעיל בסימן רסא סעיף ד ובשנה ברורה שם: (ז) ואף דשם משמע להתייר בקבלת חידו, יש לומר דכאן גרע, דכשקבל מבעוד יום יש לומר דקבולו רק לדין ספק חשכה, עין שם בבאור הלכה, אבל כשקבל בספק חשכה יש לומר דקבלתו חיו לנדאי, וכל-שכן אם התפלה מעריב, אף דמעצם הידיו להמקלין בקבלתו בסימן רצג, שהוא נובע מהפרדכי, מוכח מדברי דנים מעריב לא נמני, יש לומר דזה נוקא כשהתפלל מבעוד יום ולא בפסק חשכה, ותגר"ו פסק להתמיר כשכבר התפלל מעריב אפלו ביחידות:

הלכות יום טוב סימן תקכו

ביאורים ומוספים

2) התבאר בגמרא (פסחים נו, ב) שנחלקו אמוראים האם בשם שאסור מן התורה לעשות מלאכה ביום טוב לצורך יום חול, כך אסור לעשותה לצורך שבת, או שמן התורה הותר לעשותה לצורך שבת, ורבנן אסרו את הדבר משום שחששו שיבואו לעשותה גם לצורך יום חול.

3) וכמבואר בשו"ע הרב (סי"א), שמה שאסרו חז"ל לעשות מלאכה לצורך יום חול, הוא משום שאפשר לטרוח ביום החול עצמו, אבל לעשות מלאכה לצורך שבת שבה אי אפשר לטרוח, אם כן זו שעת הדחק וראוי להתיר את הדבר [ומי"מ תיקנו חז"ל שאין לעשותה אלא אם כן הניח עירוב תבשילין, וטעמי התקנה התבארו בגמרא (ביצה טו, ב), וראה במשגיב להלן (סי"ק כה) ובשע"י (סי"ק טו) בדעת השו"ע הרמ"א לגבי טעם התקנה].

ולגבי עשיית פעולה שאינה מלאכה מיום טוב לשבת בלא עירובי תבשילין, כתב לעיל (סי"ב שב סי"ק ז) לגבי קיפול הטלית מיום טוב לשבת [באופן שהיא חדשה ולבנה, שאין בדבר משום ימתקן מנא], שנחלקו הפוסקים בדבר, שהא"ר (סי"ק ח) הצריך לכך עירובי תבשילין, והרעק"א (שם על המג"א סי"ק ו) התיר את הדבר בלא עירובי תבשילין, משום שסבר שמעשה הכנה [שאינו מלאכה] מיום טוב שקדושתו קלה לשבת שקדושתה המורה, אינו אסור כלל וכן לגבי הכנת ספר תורה מיום טוב לשבת בלא עירוב, ראה בשע"י לקמן (סי"ב תרסז סי"ק ז, הובא להלן) שמשמעות דבריו שלא הכריע בדבר].

אולם לגבי הצעת המיטות מיום טוב לשבת, סתם בשע"י לעיל (סי"ב שב סי"ק ג) בדעת הרעק"א, שאין צריך לכך עירובי תבשילין, ולגבי מה שהתבאר במשגיב (הג"ל) לגבי קיפול הטלית, שלכל הדעות על ידי עירוב תבשילין מותר הדבר, יש לדון ממה שאסר הרמ"א לקמן (סי"ב תקכח סי"ג) להניח עירובי הצרות ועירובי תחומין ביום טוב שחל בערב שבת לצורך השבת שלמחרת גם כשהניח עירוב תבשילין, ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (סי"ק ג) שעירוב תבשילין מתיר רק לתקן את צרכי סעודת השבת, אבל לא שאר תיקונים (הערת שו"ת שבט הלוי ח"ג סי" סח, והדעת תורה סי" תקכח סי"ב העיר כך על המהרש"ל).

וכן לענין גלילת הספר תורה ביום טוב להבינו לשבת שלאחריו, הביא השע"י לקמן (סי"ב תרסז סי"ק ז) את דברי השערי תשובה שם (סי"ק א, בשם הא"ר שם סי"ק ה) שאסר את הדבר גם כשהניח עירוב תבשילין [כמבואר במחזיק ברכה שם אות ב מובא בשערי תשובה שם], וכן כתב השו"ע הרב (סי"ב תקנ סי"ג), ומשום שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא לתקן את צרכי סעודת השבת, ולא את שאר ההכנות. אולם הוסיף השע"י (שם) לציין לדברי רעק"א שם (על המג"א שם סי"ק ג) שהתיר את הדבר, ושם ציין לדבריו שבסי"ב שב (הג"ל) שהדבר מותר אפילו בלא עירוב תבשילין.

אולם לענין הדחת כלים ביום טוב שחל בערב שבת לצורך השבת, התבאר בשו"ע הרב (שם) שעירוב תבשילין מועיל להתיר את הדבר [לכל הדעות], וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' נא אות ב), וביאר שאף שאינו מכין בכך את הסעודה עצמה, מי"מ גם דבר זה נחשב בכלל צרכי הסעודה, וראה גם שו"ת אבני מלואים (סי"ו י) שכתב שאכן המנהג להקל בדבר [אלא שמי"מ משאר ביצ"ע]. דעת הגרי"ש אלישיב (קיצור הלכות יום טוב וחול המתרג מהדורה חדשה סי"ח, אשרי האיש ח"ג פ"ז אות יד) שהדחת כלים מותרת רק בשעת הדחק גדול. [וראה מה שכתבנו להלן (סי"ק נה) בטעם המשך במילואים עמוד 69

[משגיב סי"ק נב]

והלכו לאכול ואמר רבן יקב"ה (י"ד) וכו', שש"ס לאכול סעודה קבוצה קרם שש"ס (מ"ב).

51) אולם לענין קבורה בערב פסח, כתב השע"י לעיל (סי' תנ"ט סי" ט) שאין המנהג בזמנינו להפסיק באמצע הלילה קודם הקבורה.

52) ולענין קבורת המת בערב פסח קודם האכילה, נקט לעיל (סי' תנ"ט סי" ו) לשון 'שאינו נכון' לאכול קודם הקבורה ונלא כתב שאסור. והוסיף, שאם הזמן דחוק, ואם יקברוהו בבוקר יתכן שלא ישאר זמן לאחר מכן לאכול המין, מוטב לאכול תחילה ולבער את החמץ, ורק לאחר מכן לקבור את המת. וביאר בשע"י שם (סי"ק ט), שבאופן זה אין ביוון למת במה שאוכלים לפני קבורתו, כיון שעל ידי כך לא ימהרו בקבורה כדי שיספיקו לאכול, אלא יתאפשר להם להתעסק בקבורתו במתינות, ויש להקל בזה בצירוף לכך שאם לא יעשו כן יש חשש שיכשלו ויאכלו חמץ לאחר זמן איסורו.

ואם יש חבא קדישא המתעסקים עם המת, כתב במשגיב (שם) ובשע"י שם (סי"ק ח) בשם המור וקציעה, שר"ן זה שאין לאכול קודם הקבורה לא נאמר אלא עליהם.

ובאופן שלא יקברוהו עד למחרת, כתב המור וקציעה (סעיף זה) שמתיר לאכול ביום המיתה, וכן כתב האשל אברהם (בוטשאטש). ואם התחיל לאכול בשעה שהיה החולה חי עדיין, כתב האשל אברהם (בוטשאטש) שאין צריך להפסיק מאכילתו בשעה שנפטר, וגם אם כבר היה גוסס בשעה שהתחיל לאכול, מפני שאין ידוע מתי ימות.

[מה"ל ד"ה ואסור]

וענין לעיל סימן שי"ב (63) ובהקשר אדם לל קצ סי"ף (64).

58) ושם בשו"ע (סי"ב) מבואר, שמת שהסריח בבית ואין לבני הבית מקום אחר ללכת, מותר להוציאו על ידי הנחת כבר או תינוק על גביו, ולא הזכיר שמתיר לעשות כן גם בלא כבר משום שהמת נחשב כגרף של רעי.

54) ראה לעיל (סי"ק מט) שהבאנו דבריו.

סימן תקכז

דיני עירוב תבשילין

[משגיב סי"ק א]

על-ידי עירוב שש"ס מ"ע"ב יום טוב הראשון.

1) לגבי בן ארץ ישראל השוהה בחוץ לארץ ואין דעתו להשתקע שם, וחל יום טוב שני בערב שבת, כתב לעיל (סי"ב תצו סי"ג) שאינו צריך להניח עירוב תבשילין, וביאר, שאף שחייב אדם לנהוג כחומרי המקום שהלך לשם, היינו דוקא בדבר שבפרהסיא [וטעם הדבר מפני המחלוקת, כמבואר לעיל (סי"ב תסח סי"ד)], אבל להניח עירוב תבשילין שהוא דבר שבצינעא, אינו חייב להחמיר כמותם [אולם, לגבי עשיית מלאכה בצניעא, התבאר לעיל (סי"ב תצו סי"ט) שחייב לנהוג כמותם, ולעיל (סי"ב תסח שם) התבאר טעם הדבר].

[משגיב סי"ק ג]

אין נצט"ב ביום טוב מ"און"מא"ב) וכו', ה"ירדו על-ידי עירוב) וכו', וכך לק"מ ב"ה"ה" (4) וכו', ב"עוד יום גדול" (5) וכו', ש"ליש בשול מ"קפוד" (6) וכו', תפלת ערבית ב"ליל-שבת".

תְּלֻכּוֹת יוֹם טוֹב סִימָן תִּקְבֹּר תִּקְבֹּה תִקְבוּ

המשך מעמוד קודם

כתב השו"ע (שם) ש"א שמוחר למי שאינו רבו לומר לו לקבור מת ביום טוב, ויש אומרים שאסור. והוסיף, שיש דעות שאף לרבו מותר לומר לו

לקבור, ולהלכה, כתב המשגיב שם (סי' טו) שאין להקל בזה ברבו, אך הסתפק בבדיה"ל שם (די"ה ויש) שמא אפשר להקל במי שאינו רבו.

תְּלֻכּוֹת יוֹם טוֹב סִימָן תִּקְבוּ

המשך מעמוד 292

מתעסקים בו ישראלים הוא מחמת דין יום טוב, ולמעשה, כתב בשו"ח שבט הלוי (שם) שהמקל בימות החול להלינו כדי שיתעסקו בו ישראל, אין מזניחים אותו, בפרט אם מצטרף לכך טעם קטן נוסף להלינו.

[משגיב סי' ק לב]

קְבֹר לוֹ לְעֵל שְׂקָרָה וכו', וְקָדְמָאָר לְעֵיל פְּסִימָן שׁוֹ קְעִיף 689.

82) ואף על פי שמת אסור בהנאה, ולכאורה אסור להשתכר מקבורתו, כתב הש"ח חמד (כללים מערכת המים כלל קב די"ה שם) שכיון שבחפירת הקבר אין מתעסקים במת עצמו, שהרי היא נעשית לפני הקבורה, אין איסור הנאה בדבר, אך העיר, שלפי תירוץ זה לא נתישב טעם ההיתר לקבל שכר על שאר ההתעסקות במת, כגון רחיצתו ותיאוחו.

וכתב בשו"ת התם סופר (א"ח סי' קכח), שהרעק"א הקשה קושיה זו, ויישב לו בעל החותם דעת שמבואר בגמרא (ע"ז סג, ב) שמוחר לקבל שכר על טילוק דבר האסור בהנאה, ולפיכך מותר לקבל שכר על ההתעסקות בקבורת המת וטילוקו. והחתם סופר (שם) תירץ, שהדין לקבור את המת אינו שייך לאיסור ההנאה ממנו, ואין איסור להשתכר מדבר שאין חיוב לבערו או לקבורו מחמת איסור ההנאה. ובשו"ת אהי"ע (ח"ב סי' יט אות ד) התקשה בדבריהם, וכתב שההיתר לקבל שכר הוא כשהשכר ניתן עבור הכטלה משאר מלאכות, ולא עבור ההתעסקות במת. והגשר החיים (ח"ב פ"ה אות ג"ד) תירץ, שהשכר הוא על כך שפותר את קרובי המת מההתעסקות המוטלת עליהם, ולא עבור ההתעסקות עצמה.

83) ושם (סי' כג) כתב, שאף לשיטה זו, מימי אינו רואה בזה סימן ברכה, וראה מה שכתבנו שם.

במצאי יום טוב, כתב החכמת אדם (מצבת משה הנהגת החברא קדישא סי' ב) שאסור מפני שהדוחה קבורת מת מהיום ללילה עובר על מצות עשה של 'קבור תקברו ביום ההוא', ויתכן שעובר אף על לאו של 'לא תלין' על כל שעה בלילה שאינו קבור [וראה לחם משנה פ"ד מהל' אבל ה"ח]. וכן כתב בשו"ת גינת ורדים (י"ד כלל ה' סי' ג), שכשם שעובר על העשה בשקיעת החמה, כך עובר גם על הלאו בשקיעת החמה, והוסיף, שיש להחמיר גם שלא להלין מת עד אחר עלות השחר. מאידך, היר אברהם (י"ד סי' שנו סי"א) כתב שמפורש בשו"ת הרדב"ז (ד"א סי' שי"א) שאין איסור להלין את המת אם קבור לפני עלות השחר, כיון שאף העשה לקבור באותו היום לא נאמר אלא על הרובי בית דין. אך במשגיב לעיל (סי' עב סי' ק) מבואר, שהקובר לאחר שקיעת החמה עובר בעשה אך אינו עובר בלאו. וכן כתב המנחת חינוך (קומץ מנחה מצוה תקלו), שמדברי החינוך (שם) שכתב שעל כל מת שאינו קבור באותו היום עוברים בעשה, מוכח שלא כדברי הרדב"ז, ומימי כתב המנחת חינוך (שם סי' ק) שעל הלאו אין עוברים עד עלות השחר.

81) ולהלין מת בימות החול עד למחרת כדי שיקבר על ידי ישראל ולא על ידי נכרי, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קע"ח אות ד) שיתכן שבאופן זה נחשבת ההלכה לכבוד המת ומחירתו. וביאר, שמה שהחמירו בזה הפוסקים בענינו, יתכן שהוא רק מפני דין יום טוב כמבואר בשו"ת עבודת הגרשוני (סי' ע), שאף על פי שבימות החול בודאי יש מעלה גדולה שלא יתעסקו נכרים במת כלל, מימי ביום טוב אין פזיזות כבוד במה שמתעסקים בו נכרים, כיון שידוע שהטעם שאין

תְּלֻכּוֹת יוֹם טוֹב סִימָן תִּקְבוּ

המשך מעמוד 296

יבוא אורחים, הסתפק הגרשוני איערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדו"ח סי' מא ע"מ קנב, ששי"ב פ"ב הע"י כו ופ"ג הע"י ק) שיתכן שכיון שהמים שהוסיף מתערבים במים הקיימים ואם ישתה ביום טוב הרי ישתה גם ממה שהוסיף, וכן הנפט שהוסיף מתערב בנפט הבורע והנאח ביום טוב היא גם ממה שהוסיף, נחשב הדבר כצורך יום טוב, ואין בדבר איסור דאורייתא. ולפיכך יועיל על כך עירוב תבשילין.

דעת הגר"ע קרליץ (חוט שני יום טוב פ"א סי' א ד"ה ולכן) לענין הוספת שמן לנרות הדולקים כבר, שאם אין ההוספה נצרכת ליום טוב, אסור להוסיף לצורך השבת (גם אם הגיה עירוב תבשילין).

ובטעם ההיתר להדליק ביום טוב את נרות השבת, אף על פי שבזמנינו הבית מואר באור החשמל ולכאורה אין אור הנרות נצרך ליום טוב, ראה מה שכתבנו להלן (סי' נה).

6) כונתו, לבישול מאכל בן דרוסאי, כמו שכתב בבדיה"ל לעיל (סי' רנו סי' א ד"ה הווא). אמנם, לעיל (סי' רנ"ג סי' לח) כתב לגבי איסור שהיה בשבת, שנחלקו הפוסקים מהו שיעור מאכל בן דרוסאי, שיש אומרים שהוא חצי בישול, ויש אומרים שהוא שליש בישול, ושהשו"ע (סי' רנ"ג סי' ב) סתם שהוא חצי בישול, וסיים, שבמקום הרוח יתכן שיש להקל בכשליש בישול (ואכן הפמ"ג (סי' רנו משגיב סי' א) שהוא מקור הדין, צ"ח לדבריו בסי' רנ"ג משגיב סי' ג בדיני שהיה הטמנה ד"ה

ההיתר להדליק נרות שבת על ידי העירוב, אף על פי שאינו מצריח הסעודה).

4) ועל פי דברי הרמ"א כתב הראש יוסף (ביצה טו, ב ד"ה ותבשיל) שלפיכך גם נקרא הדבר בשם 'עירוב', שהרי עינו לערב את מה שבישול מערב יום טוב לשבת עם מה שבישול ביום טוב לשבת, וכן ביאר הרמ"א (פסקים ביצה טו, ב) והרי"א (פסקים ביצה פ"ב ה"א) בטעם השם 'עירוב'.

טעם נוסף למח נקרא 'עירוב', כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' יום טוב ה"ב, במבואר מתוך השגת הראב"ד שם), שהוא לשון מושאל מעירובי חצרות, הנקרא כך מצד שענינו לערב את אנשי החצר כבי רשות אחת וכמבואר בדבריו בפ"א מהל' עירובין ה"ו), שהרי שני העירובים דומים בענינם, ששניהם נעשים ליהב, שכן תקנת עירובי חצרות היא משום היבד שאסור בשבת להוציא מרשות לרשות, ותקנת עירובי תבשילין גם היא משום היבד שאסור לעשות ביום טוב מלאכה שאינה לצורך היום [המגיד משנה שם הוסיף, ששני העירובין שוים גם בכך שהם נעשים בדברי מאכל]. הראב"ד (השגות שם) ביאר, שלשון 'עירוב' הוא מצד שמעריכים את הכנת צרכי שבת עם צרכי יום טוב לעשותם ביחד.

5) ולגבי הוספת מים לדוד שעל גבי האש או נפט לפתוליה, ביום טוב סמוך לחשיכה באופן שאין ההוספה נצרכת ליום טוב עצמו גם אם

מילואים הלכות יום טוב סימן תקכו המשך מעמוד קודם

8) וכן לענין עירוב חצרות, כתב השרע לעיל (סי' רסא סי'א) שמועיל לעשותו בבין השמשות [וכן כתב לעיל (סי' שצג סי'ב) לענין שיתופי מבראות]. וכתב המשגיב (סי' רסא סי'ק יא) שאף יכול באופן זה לברך על העירוב, ובטעם הדבר שאינו נחשב כשאר ספק ברכות להקל, כתב בביה"ל שם (סי'א ד"ה עירוב) שתקנת עירוב חצרות היא דין קל [ראה משגיב שם (סי'ק ז) שעירוב חצרות קל מעירוב תחומין במה שאין לו סמך מהתורה, וראה בביה"ל לקמן (סי' שצד סי'ב ד"ה יוכל), ולפיכך החשיבו את בין השמשות כוהאי יום לענין זה, ובשורת מנחת יצחק (ח"ו סי' לו ד"ה אמנם יש לדון) התבאר שהדברים אמורים גם לענין עירובי תבשילין, ולענין עשיית עירוב חצרות בזמן שהוא ספק בין השמשות ספק לילה, צידד בביה"ל לעיל (סי' רסא שם ד"ה עירוב) להחמיר בדבר, כיון שהספק הוא מכת חסרון ידיעה ולכן אינו נחשב כספק אלא נדון כלילה דאי, ונשאר בצי"ע. ומימ לענין ברכה, כתב שם שיהיה שלא לברך.

[ביה"ל ד"ה ועל ידי ערב וכו']

לקנהו דקטור קדאוןקא⁹ וכו', אפקא דאוןקא אקא¹⁰.

9) ובמקור האיסור כתב בשערי צדק לעיל (סי' תקג סי'ג), שדרשו במרא (ברצ"ב, ב' ב) מהפסוק (שמות טז, ה) 'יהיה ביום הששי תכינו גור', שיום חול מוכן לשבת ושהרי סתם ישעיהו חול הוא, ואין יום טוב מוכן לשבת. 10) אמנם, לעיל (סי' תקג סי'א ד"ה ואפילו) נקט ברעת הגריא שלדעת הרמב"ם גם מיום טוב לחול אין איסור מן התורה, משום דין 'הואיל'.

וכשחל, ושם כתב שהיה מבושל כחצי בישול. ומה שמבואר מדבריו שהמתחיל לבשל ביום טוב סמוך לחשיכה עובר על איסור תורה של מבשל, אף שהבישול נגמר לאחר יום טוב, התבאר בפנימי (פתיחה להל' שבת קרוב לסופר) שהוא מודין 'חצי שיעור האסור מן התורה, אבל אין בזה חיוב, כיון שלא הגיע לשיעור בישול בסוף היום. אולם לגבי יום טוב הסמוך לשבת, הסתפק הפנימי שם שיתכן ששונה דינו, ואף אם הבישול נגמר במוצאי יום טוב שהוא שבת חייב משום מבשל [ובטעם ספיקו יש לפרש, משום שתחילת הבישול וסופו היו ביום האסור במלאכה]. מאידך, המנחת חינוך (מצוה רחצ את כף ד"ה והנה) כתב שגם באופן זה אינו חייב משום מבשל ביום טוב, שאין שבת ויום טוב מצטרפים. וכן כתבו בשורת אבני נור (ארו"ח סי' שצו אות ב) והאפיקי ים (ח"ב סי' ד ענף ג).

והרש"ש (שבת עג, א) כתב לגבי המבשל בשבת, שגם באופן שהתבשל המאכל במוצאי שבת [שהוא יום חול] חייב משום 'מבשל', וכמו לגבי מלאכת זורע, עירובו גם כשהתשרשה היא ביום חול, וכן כתב בשורת חלקת יואב (ארו"ח סי' י ומזהירות סי' יא).

7) ובביה"ל לעיל (סי' רנו סי'א ד"ה והוא) כתב, שביום טוב שחל בערב שבת ראוי להקדים את אמירת 'ברכה' או קבלת שבת בעד היום גדול.

[משגיב סי' ק ד]

אפילו ספק תשקה¹¹.

הלכות יום טוב סימן תקכו המשך מעמוד קודם

אחת שתי מצוות, ביאר המאירי (שבת קח, ב) שהיית דוקא לעשות את המצוות יחדיו בבת אחת, מה שאין כן כאן שאין שתי המצוות נעשות יחדיו בבת אחת, וכן כתב הפנימי לענין כוס של קידוש הבדילה, ראה לעיל (סי' רעא סי'ג).

וכן לענין עירובי חצרות לנהוגם לערב בכל ערב שבת, כתב הרמ"א לעיל (סי' שצד סי'ב) שיש לבצוע על העירוב בשחרית בשבת, ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (סי'ק ז) שיכין שאיתעביד ביה חרא מצוה וכו', וכעין זה כתב גם לעיל (סי' שסח סי'ב).

וכן לענין ההושענות שנשארו לו אחר קיום המצוה בסוכות, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרסד סי'ט) שנהגו להצמיץ לאפות בהן את המצות לפסח, וטעם הדבר מצד 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'', כמבואר במקור הדין (מהרי"ל הלכות חג הסוכות סי' ט ומזהיר ויל סי' קצא). וכן כתב המשגיב לעיל (סי' תמה סי' ז) שטוב לשרוף בהן את החמץ, מטעם 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'.

וכן לענין קניית ששה לבר חנוכה, כתב לקמן (סי' תרעג סי'ב) שמצוה מן המוכרח לקנות ממה שנוסף מנרות ביהכניס, משום 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'.

וכן לענין חוטי ציצית שנפסקה, כתב המשגיב לעיל (סי' כא סי' ח) שיניחם בתוך ספר לסימן או שיעשה בהם מצוה אחרת, משום 'הואיל ואיתעביד ביה וכו'.

ולענין השיעור בזמניו, כתב המשגיב שם שאמנם יש מהאחרונים שטברו שהתקטנו הביצים למחצית ממה שהיו בימים הקדמונים, ולגבי דאורייתא יש להחמיר כדבריהם. מ"מ לגבי הרבני יש לסמוך להקל לשער כביצים שבזמנינו. והחזירא כתב (קונטרס השיעורים שם סי' א) שאחרי שנקבעה ההלכה על פי האחרונים שיש להכפיל את השיעור ונתפשטה החזיראה כך, עיקר השיעור הוא כהשיעור הגדול, הוסיף שם (סי' ח), שלפי זה שיעור כוית הוא כשני שלישי ביצה.

[משגיב סי' ק ז]

בין בסופי¹².

17) והנמלך בערב יום טוב להוסיף על העירוב שהגיה בתחילה, כתב הגרי אברמסקי (חו"ן יחזקאל תוספתא ביצה חרשים פ"ב ה"ב) שחל על התוספת שם עירוב, ולפיכך אם נאבד מה שהוכן בתחילה והשתיר כוית ממה שהוסיף לאחר מכן, די בכך.

[משגיב סי' ק יא]

בסעודה שלישית¹³ וכו', ליתעביד בה מצוה אוןקא¹⁴.

18) כוונתו [כמבואר להלן (סי' מוח)], שישתמש בו ללחם משנה בסעודת ערבית ושחרית, ובסעודה שלישית יבצע עליו, וראה מה שכתבנו להלן שם.

19) ואף על פי שאמרו חז"ל שאין עושים מצוות תבילות תבילות, ולפיכך אין אומרים על כוס אחת שתי ברכות, ואם כן איך עושים בפת

הלכות יום טוב סימן תקכו המשך מעמוד קודם

[משגיב סי' לב]
לנו ולכל הקרים בעיר הלאה¹⁵.

כשבעלי המלך הניחו עירוב, לפועלים אסור לבשל [אפילו עבר אורחים שומרי תורה ומצוות].

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְכוּ בְּאֵר הַיֵּטֵב

(ב) *ספק חשכה (מדברי ס"פ ב"מ): ב יערוך זה עושים אותו (ה) פפת ותבשיל, (ו) יאם לא עשאו אלא (ג) מתבשיל לבד, (ד) מתר: ג השעור תבשיל זה (ח) כזית, בין לאחד בין לאלפים, בין בתחלתו (ט) בין בסופו: הגה ויש מצריכין לכתחלה בפת כבשלה (א"י בשם ירושלמי, וכן גר"ח) לכתחלה: ד יצריך שיהא תבשיל זה דבר שהיא ראוי (יא) ללפת בו את הפת, (יב) ולצאוקי (ג) דיקא: ה תבשיל זה

במקרא ס"ו כרבי אפי אפי ויכב ו שם וקלשנא בתרא ז כרבי דרזא ח כריתא שם

בְּאֵר הַיֵּטֵב

אכל על הפת לחוד לא מקני לכ"ע אף לאפות. אסור לצשות ע"ת לפני עיריט רק בעיריט, אכל בדיעבד מתר, עין ט"ו ס"ק יב ומ"א ס"ק יג. פתב בישויש: אם עשה תבשיל מחד לע"ת או שהפרישו לשם כך, אפילו היה דעתו לקרף עליו ושבת, שרי לבשל. הדברות אין מעבבות, ואפילו הפרשה אשהו שלא מדעתו שרי, עכ"ל. והמ"א בס"ק נג חולק עליו וכתב דאין לסמוך ע"ז, ע"ש. ויגן ט"ו ס"ק ז. מהרי"ל היה מניח בפשור על הטעלע"ר! ולא על גלוקא משום מאוס, גם לקח לתם שלם וקנהו ללקח משנה כלי-שבת והמקורו הפסועדה ב' היה בוצע עליו, כיון דאשכחיד בה קרא מצוה ליעבד בה מצוה אחריתא. בשל"ה פתב שלא לקח עצם שפל אלא קח חתיכה משוכה, ואל תהי מצוה זו קלה בעיניך: (א) דיקא. ג"ל דאפילו במקום שמתלפחין בו את הפת בטלה

בְּאֵר הַלְכָה

טוב לשפת, אם אשה אומר בן אף הוא אופה ומבשל מיום טוב לחל, עד כאן לשוננו. ואף דהתקב"ן טוח לישב דברי רב אשי עם לנשת רבה, עין שם במלחמות, מפל מקום פשטיית הדברים נראה דקאי רב אשי בשיתת רב הקדא, כמו שכתב המאור. ולענינת דעתו גם מפרשו רבנו חננאל משמע כן, דהעתיק על דברי רב חסדא בפסחים משם פלושן רב אשי כביצה, אלמא סבירא לה דתרא שיטה הוא, עין שם. והוה סברת הרמב"ם גס"כ, וכן הר"ק"א בתוספות ערוכין ותוספות דריש ביצה מקוח דהלכה כרב חסדא נכמו שכתב בתקדימשה ובי"ת-מאיר, דאי לא רבי, הוי דאין בו משום חכמה, אפתי יש ביה אסור מלאכה, עין בדבריהם שהאריס קנה, וצ"ל-כן נראה, דאף דלכתחלה פנדאי צריך לזהר בדעת כל הני דבנותא הנ"ל ושהוא בענין דאורייתא וקמו שפתבו האחרונים, מפל מקום בשעת הקדש: יש לומר דכתיב הם רבותני הראשונים האלה לסמוך עליהם בענין סנוף לחשכה, וגם פי ה"א"ש תטור לא העתיקו דברי התוספות לענין סנוף לחשכה ועין פרישיות, וגם פה"ש"ס סתם דין זה דבערוה מתר ולא חלקו קלל בזה, וכל"שפן ביום טוב שני שהוא דנפנן פנדאי יש לזמן לקח לעת הערב: * סתם לחשכה. עין משנה ברורה לענין אם קבל עליו יום טוב, ועין בסימן רמג דהדלקת גר בשבת חשיב קבלה לנשים, וצריך עיון מה הדין בזה. ולקאורה אם הנשים הדליקו גר יום טוב, שוב אי אפשר לעשות ערוה מבטילין אף שהיא ערוה יום, שכבר קבלו עליהם יום טוב¹³, ומשמע לבאורה שם דבסדלקת הנדות יש לו דין קבלה של צבור מאחר שפן המנהג, עין שם דיש אמורים ולא מקני תבאי. אלא דיש לדון. דאולי נוקא בשבת שפנדליקין סכל בשעה אחת ונתנו לקבל בזה שפת, אכל ביום טוב שאין הפל מרליקין בשעה אחת, אפשר דלא נקנו לקבל בזה¹⁴, ויש לו דין א"ש המדליק שאינו מקבל שפת דתחלתו, ואף אם נאמר דאשה נקנה לקבל אף ביום טוב בהדלקתה, מפל מקום ביום טוב אפשר דאין בזה נכ דין קבלת יחיד עיני שאין מרליקין בשעה אחת ומסר ענין

(ב) ספק. וכתב המ"א: ואם קבל עליו י"ט בגון שאמר פרס, אסור, ע"י ט"ף סימן רסא. אכל הש"ו ועס"ו פתבו משם נאב"ן דאפילו לא ערב עד אחר ערב: יכול לערב כל זמן שהעבוד לא התפללו תפלת יו"ט, ע"ש. והד"א-ה"הן הסכים עם המ"א, ע"ש. ונ"ל דמי שהיה בבחי"כ ולא הניח ערוה תבשילין ואם ילק לביתו להניח ע"ת יעבר זמן מנחה, והפלה מנחה ולא גיח ע"ת, דיוכל להקנות קמחו לאחרים, מ"א: (ג) מהתבשיל. דאימא כמקרא דר"א: וליך מקרא דאשר תאפו אפו ואשר תבשלו בשלו, מכאן שאין אופין אלא על האפוי ולא תבשילין אלא על המבשיל, ע"כ צריך קאן פת תבשיל מה דיאפו פת לצרף שבת ותבשיל תבשיל מה שתבשלו, ור"י ס"ל שתבשיל תבשיל מתר הפל, ורב פוסקים ס"ל כר"י, רב ר"ח וקצת דעות ס"ל כר"א, ע"כ פשר לכל הפחות דדיעבד כר"י,

משנה ברורה

ענין לערב אם עוד לא חשכה, (י) ובשעת הדחק אף אחר ר'כור, כל זמן שלא התפללו העבור מצרים ויכל לערב אם לא חשכה ענין, אם בא להתפלל מנחה ונפרו שלא עשה ערוה תבשילין, ואם יתור לביתו לערב אחר זמן מנחה, (יב) ותפלל מנחה, ולענין ערוה לקנה קמחו לאחרים¹¹, (יג) ומיהו, אם יכול לעשות ערוה על-ידי שליח, ישלח שליח לעשות ערוה קדם שינתפלל מנחה¹²: ב (ה) פפת ותבשיל¹⁵, דצריך לאפות ולבשל מיום טוב לשפת, ולכן עושים הערוה מפת ותבשיל מערב יום טוב, שעל סמך זה אופין ומבשילין אחר-כך: (ו) ואם לא עשאו אלא מתבשיל לבד. דמעקר הדין (יג) אין צריך אלא מתבשיל לבד ומקני בין לפת בין לתבשיל, שכן הוא דעת רב הפוסקים, אלא שנהגו פדעח הפוסקים המחמירין להצריך פת ותבשיל, ולכן בדיעבד מתר: (ז) ואם אין צריך לאפות ביום טוב ורק לבשל, אף לכתחלה סגי בתבשיל לחוד לבלי עלמא: (ז) מתר. לאפות ולבשל ביום טוב תבשיל שפת, ומפל מקום אם נזכר קדם שחשכה, (טו) צריך להוסיף להניח גם פת ויאמר קברין ערוכאי, (טז) אכל לא יכרף שניה, ואם עשה מפת לבד, לתבשיל פנדאי לא מקני: ואם מקני לפת לחוד, (ח) יש דעות בין הפוסקים. (י) והאחרונים הסכימו דלא מקני אף לפת, דעקר הערוה נקנן מתבשיל: ג (ח) פתית¹⁶, ומשום הדור מצוה, (יט) קח לקח שלם וקחיתכ בשור או וגיח חשכה: (ט) בין בסופו¹⁷. לכאורה קל"ח מתר הוא: אם בתחלתו סגי בביתו, פל שכן אם היה יותר ונשאר כזית? אלא בא לצשמענין דאף בסופו לא סגי בפחות מפתית [ערו"ח]: (י) לכתחלה. האי לכתחלה הוא רק קדם שעושה הערוה, אכל אם כבר עשה אין צריך לתור ולעשות [חמד משה]: ד (יא) ללפת. בגון פשר ודגים (כ) וביצים ושארי מיני לפתן מבשלים, שדורפן ללפת פתן את הפת. מהרי"ל היה מניח בפשור על טעלע"ר ולא על הגלוקא, משום מאוס, וגם לקח לקח שלם, וקנה לזקח אותו אחר-כך ללקח משנה ובוצע עליו בסעודה שלישית¹⁸, דכיון דאתעביד בה מצוה תרא ליתעבד בה מצוה אחריתא¹⁹: (יב) לצאוקי דיקא. הניו ריפות של שעוריהם, שקורין גאנעלא"ד²⁰, שאין דורפן של בני-אדם ללפת פתן את הפת, אלא אוכלין אותן

שער הציין

(י) על-תמיד, וגם ההלכה ברורה העתיק את דברי הש"ו בשם ראב"ן, וגם הסמ"א"ם פתב לסמוך על זה לענין דיעבד, וכן דורד"ה"יים שהשאנקו בבאור הלכה בסימן רסא מעבד לקבל בענין דברי-מצוה אף אחר קבלת צבור אם יש שהות: (י"א) מגן-אברהם ושי"א: (י"ב) פן נראה לענינת דעמי, ויאמר לנשליח שיצשה בשבילו ויזכה גם למשנתיו: (י"ג) בית יוסף ואחרונים, וכן פתב גם הגר"א: (י"ד) בית יוסף בשם תוספות, וכן הוא בהגר"א: (טו) חסד-משה והגר"ז: (טז) פשוט: (י"ז) השבלי"קט פתב דפנדאי והאור ורפז פתב דלא מקני, והמאירי הביא גס"פן דנקצא דעות בזה: (י"ח) האלה רבה בשם רש"י, וכן פתבו הספר-משה והגר"ז, וגם העלת-תמיד העתיק דברי הגהות אשר"י בשם אור ורפז הנ"ל, ונראה דהם קימי אלפא דהלקחא דקומא לן דמתבשיל לחוד סגי מעקר הדין, אכל למאן דסבירא להו דצריך פת ותבשיל, מסתבר דפת לחוד מקני לפת, וכן משמע מהגר"א, דלדעתם תבשיל לחוד מקני לתבשיל והוא הדין אימכא פת לפת, אלא דלהלכה הלא קומא לן דהעקר הוא תבשיל לחוד, אכן בשבלי"קט, אף דסבירא לה נמי תבשיל לחוד, מכל מקום הקל בפת לפת:

(יט) אחרונים בשם שלי"ה: (כ) רמב"ם:

תרגום: 1 צלחה. 2 תבשיל עשוי משעורים כתושים.

הלכות יום טוב סימן תקכו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

קנה קמחו לאמריים⁽¹¹⁾ וכו', קנה שיתפלל מנהג⁽¹²⁾.

(11) ומשמעות דברי המג"א [שהוא מקור דברי המשנים], דייק המטה אפרים (סי' תרכה אלף למטה ס"ק נה) שבאופן שאינו יכול להקנות קמחו לאחרים ילך לביתו כדי לערב, אף שעל ידי זה לא יתפלל מנחה [אמנם ראה שם שהניח את הדבר בצ"ע]. וכן דייק מדבריו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' לו ד"ה אמנם המג"א).

וממה שאינו יכול לערב בעודו בבית הכנסת על פת ותבשיל מסוימים שבביתו, הוכיח החיד"א (שו"ת חיים שאל ח"א סי' כט) שאין די בקריאת שם עירוב, אלא צריך לאחוז את התבשיל בידו בשעת עשיית העירוב, ובמשמעות נוסח אמירת 'בהדין עירובא וכו'' שמשמע שאוחז בידו את העירוב בשעת האמירה. וכן הסכים העיקר הדי"ט (אוי"ח סי' כד אות ה), וכן בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' לו) צידד להחמיר בדבר על פי החיד"א והדי"ט.

מאידך, התפארת ישראל (ביצה פ"ב מ"א בעו"א אות ב) כתב שאם יש לו פת ותבשיל בביתו, ויכול לערב בעודו בבית הכנסת אף על פי שאין העירוב בידו, וכן כתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ב סי' ח), וביאר שאין דיוקו של החיד"א בדברי המג"א מוכרח, שיתכן לדחות שאין צריך לאחוז את העירוב בידו בשעת עשייתו, ודברי המג"א הם באופן שאינו יודע מה ליחד או שאין לו תבשיל מוכן שיוכל להשאירו שבת. וסייב, שבשעת הדחק יש מקום להקל בדבר [אולם ראה דברי התפארת ישראל (שם) שלדעתו גם באופן שאין לו פת מסימת ליחד עתה לעירוב, מעיל לומר פת ותבשיל שאקדם כשאבוא לביתי יהיו מעכשיו לעירוב תבשילין, כיון שלחכה יש ברירה בנדון של דרבנן].

וכן כתב הגר"ש איערבך (מאור השבת ח"ב מכתב לב אות יד), שיוכל בשעת הדחק לערב בבית הכנסת על פת ותבשיל שבביתו, והוסיף, שאין חילוק בין אם הפריש את העירוב בביתו ורק ששכח לומר 'בהדין וכו'', לבין אם לא הפריש עדיין כלל, ובשניהם יכול לברך, אלא שסיים שמימי ההושש מלברך, גם הוא יתברך.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' לו) כתב, שאף שיש לסמוך להקל בדבר לענין העירוב [וראה דבריו שצירף לכך את עירובו של גדול העיר], ואפילו באופן שלא ייחד קודם לכן, מימ לענין הברכה, אין לברך אף באופן שייחד קודם לכן.

ובשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' קט אות א) כתב, שאכן בשעת הדחק יש להקל בדבר לענין הנחת העירוב, אבל לא לענין הברכה. אמנם באופן שכבר הפריש את העירוב בביתו ורק ששכח לומר 'בהדין וכו'', מי שמברך אין מוניחים אותו, ומימי מי שאינו מברך גם באופן זה, הרי זה משובח. והוסיף (ח"ה סי' קכג), שהיית דוקא אם מייחד את העירוב קודם יום טוב, מה שאין כן לומר פת ותבשיל שאקדם כשאבוא לביתי יהיה מעכשיו לעירוב תבשילין, אין נראה שיעיל [ושלא כמו שכתב התפארת ישראל כ"ל], וראה עוד לגבי דון אחיזת העירוב מה שכתבנו להלן (סי' סג).

(12) וכן אם יש לו אפשרות לבקש משכן שגר קרוב לבית הכנסת שיקנה לו פת ותבשיל, כתב המטה אפרים (סי' תרכה ס"ז) שיעשה כן, וביאר (אלף למטה ס"ק נו) שהעיקר שיהיה העירוב שלו, ואין צורך שיעשהו בביתו.

עוד כתב שם (ס"ז), שיוכל גם לסמוך על עירובו של גדול העיר [כמבואר בשו"ע להלן (סי' יז) שמי ששכח או נאנס סומך על עירובו של גדול העיר], וביאר שם (אלף למטה ס"ק נה), ששכחה באופן זה נחשבת כאונס ולא כפשיעה [שהתבאר בשו"ע שם שמי שפשע אינו יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, וראה מה שכתב המשנ"ב להלן (סי' כו)], והוסיף, שמה שלא הזכיר המג"א עיצה זו, הוא משום שהמג"א דיבר במקום שאין גדול העיר, ובשו"ת שבת הלוי

(ח"ט שם) כתב, שבאופן שכבר ייחד את העירוב בביתו ושכח מלערב, בודאי אינו נחשב כפושע, ויוכל לסמוך על עירובו של הגדול.

[ביה"ל ד"ה ספק חשנה]

קבלו עליכם יום טוב⁽¹³⁾ וכו', הלא נהגו לקבל פנה⁽¹⁴⁾.

(13) ואף על פי שלענין הדלקת נרות חנוכה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרע"ט ס"ק א) שאשה שקיבלה שבת בהדלקת נרות, תבקש מאדם אחר שידליק את נרות החנוכה עבורה, ביאר השלמי תודה (יום טוב סי' לא אות א) ששונה הדין לגבי עירובי תבשילין שהתקנה היתה להתחיל את עשיית צרכי שבת קודם יום טוב, ולפיכך כשקיבלה על עצמה יום טוב שוב אין ענין העירוב שייך אצלה כלל, מה שאין כן לגבי נדחת חנוכה שהוא טרוך של איסור עשיית מלאכה, בזה התבאר בשו"ע לעיל (סי' רסג סי' י"ז) לגבי מי שקיבל על עצמו שבת, שמוותר לו לומר לאדם אחר שעדיין לא קיבל שבת שיעשה מלאכה.

(14) אמנם, לפי מה שנקט במשנ"ב לקמן (סי' תר"ס ס"ק ד) כדבר פשוט שנהגו הנשים לברך ברכת שהחיינו בשעת הדלקת הנרות, אם כן יש בכך קבלת יום טוב, וכמו שכתבו הפרי יצחק (ח"ב סי' ד"ה וכו' וד"ה ועכ"פ), והנ"ל החיים (סי' תקיד ס"ק ק"ב) ונבספר שלמי תודה יום טוב סי' ז אות ב הסתפק האם קבלה שעל ידי ברכת הזמן דינה כקבלת ציבור או כקבלת יהודי, אולם במשנ"ב לעיל (סי' רסג ס"ק ב) התבאר, שמנהג זה אינו בכל המקומות.

[משנ"ב ס"ק ה]

בפת [תבשיל]⁽¹⁵⁾.

(15) ולעורב על לחם ותבשיל כשהם קפואים, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכ"ט אות א) שמצד הדין אפשר לערב עליהם, כיון שאפשר להפשירם בקלות, ורק שימדידות טובי אם אפשרי הדבר ראוי להודר לחכות עד שיפשר [לחוש לחומרת בעל הבאר משה, ראה ספר עירוב תבשילין הערוך ס"ו ס"ק כ]. וכן דעת הגר"י קרליץ [לקט הלכות יום טוב חול המועד פ"ט סי' ח] שבמאכל קפוא אפשר לעשות עירובי תבשילין.

וכן לערב במיני מזונות אפיים כשאין לו לחם שלם [וראה להלן ס"ק ח], כתב בשו"ת שבט הלוי (שם אות ב) שפשוט הדבר שאפשר לערב בהם ולהתיר על דם לאפות כל מיני אפיה, אולם לגבי תבשיל שנאפה בתנור אפיה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני יום טוב פכ"א ס"ק א) שנחשב כתבשיל ולא כמין אפיה, כיון שהדבר תלוי בשם תבשיל ושם פת, ואין משנה אם המאכל התבשל על גבי האש או נאפה בתנור.

[משנ"ב ס"ק ו]

פנית⁽¹⁶⁾.

(16) לענין שיעור כות, התבאר לעיל (סי' תפ"ו ס"ק א) שנחלקו הראשונים אם הוא כחצי ביצה ביטנית עם קליפתה או כשליש ביצה, וכתב שם שלגבי דין דרבנן אפשר להקל בכשליש ביצה, אך לגבי דבר שמברכים עליו כמו מרור וכו', יש להחמיר לכתחילה בכחצי ביצה, מפני הברכה. והחז"א כתב (קונטרס השיעורים או"ח סי' לט ס"ק יז) שהשיעור הוא או כחצי ביצה בלא קליפתה, או כשליש ביצה בקליפתה, ושלחלה אפשר לסמוך על הדעה האחרונה. [ונבספר שיעורין של תורה (סי' יא) כתב, שהחז"א כנראה חזר בו ממה שנראה מדבריו בהלכות עירובין סי' לו, שרעתו נטוה כהדעה הראשונה].

המשך במילואים עמוד 70

